ՊԱՅՄԱՆՔ

Կ. Պօլսոյ եր. Տարեկան 180 դղ. Արծաթ
„ „ Վեցամսեայ 100 „ „
„ „ Եռամսեայ 60 „ „
Գաւառաց եւր. Տարեկան 200 „ „
„ „ Վեցամսեայ 110 „ „
Մէկ թիւը՝ Մեծ թերթ 3 „ „
„ Փոքր „ 1 „ „
Ծանուցման տողը 2 ղուրուշ է:

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, եւ ամեն ամսոյ 1են ու 15են կ՚սկսի:
Դուրս գացած լրագրաց ճամբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ ամեն մէկ կամ որ եւ իցէ գրութիւն՝ Խմբագիր-Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ ճամբու ծախքն ալ ղրկողին վրայ է:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 27 ՓԵՏՐՎԱՐ 1866

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Քանի որ նոր տարին յառաջ կերթայ, քաղաքականութիւնը՝ թէ և հանդարտ, բայց աւելի շփոթ կերպարանք մը կառնու: Նաբոլէոն կայսեր Մեքսիկայէն գաղղիական զօրքն ետ բերելու համար իր առենաբանութեան մէջ ըրած խոստումներն Ամերիկացւոց մտքին վրայ հաճոյ տպաւորութիւն մ՚ունեցան, և այս խնդիրը ոչ ևս առաջուան չափ Գաղղիոյ և Ամերիկայի հասարակաց կարծիքը կը յուզէ: Իսկ Միացեալ-Նահանգաց կառավարութիւնն իր մինչև հիմա պահած չէզոքութենէն չխոտորիր, որուն ապացոյցը տեսնուեցաւ նաև Պանամայի վրայ եղած յարձակման առթիւ ցոյց տուած անկողմնակալութենէն:

Հարաւային Ծովախաղաղական գործին վրայ Ամերիկայի և Անգղիոյ կառավարութեանց մէջ քանի մը դեսպանական թղթակցութիւններ ալ եղան: Ամերիկա կը պնդէ թէ Շէնանտօա շոգենաւին նաւաստիներն ալ նաւին հետ իրեն յանձնուելու էին. բայց Անգղիա այս իրաւունքը կը ժխտէ. իսկ Ալապամայի և ուրիշ ծովապատակաց տուած վնասներուն հատուցումն առայժմ կարծես թէ մոռցուած է, և խնդիրն ալ՝ ինչպէս որ ռամկօրէն կըսեն՝ բամբակի դերձանով մը կապուած կը մնայ: Իտալիա և պապութիւնն հաւասարապէս կը ձգնին՝ առաջինն իր ելևմտաքը կարգի դնելու և երկրորդն ալ իր աշխարհական իշխանութեան գլխաւորեկ գաւառն իր անզօր ձեռքէն թող չտալու համար, բայց չգիտցուիր թէ դաղղիական զօրաց մեկնելէն ետև Հռոմ ինչ վիճակի մէջ պիտի մնայ:

Այս անստոյգ հանգամանութեանց և անել դժուարութեանց վրայ կընճիռներ ալ հաւելնան, և դժուարութեան խնձորներու նման Եւրոպայի քաղաքականութեան առջև գլորուելով լուծում կը պահանջեն: Ռումանիոյ մէջ հակառակ հովերէ փչուած ալիք մը՝ յանկարծ կը քշէ կը տանի այն տարօրինակ իշխանը, որ գիխատորութեամբ, այսինքն բացարձակօրէն, Սահմանադրութիւն և օրէնք կը յերիւրէր, և ապահովեալ ընկերութիւն մ՚ի հիմանց նորոգելու կ՚ելնէր, առանց նախ իր ընթացքը բարեկարգելով օրինաւորութեան յարմարցընելու: Լիբանանու մէջ Մարոնիներուն մէկ գլուխը կը յանդգնի ապստամբութեան դրօշը պարզելու, և տակաւին կը համարձակի լեռանց կիրճերուն մէջէն հզօր բանակի մը դէմ դնելու: Հետևաբար Արևելեան խնդիրն ալ իր երկու փափուկ կողմերէն դարձեալ կը բացուի. բայց անկէց տասներկու տարի յառաջ տէրութիւններն իրարու դէմ գրգռող ազդը մասամբ լուծուած ըլլալով, խաղաղութիւնը վրդովելու քիչ երկիւղ կայ: Հիւսիսային հսկային զօրութիւնը Սեվաստոպոլի առջև սանձուելէ ետև, Լեհաստանի, Կովկասի և կեդրոնական Ասիոյ մէջ կը կանգնի, և իր ծանրութեամբ անգղիական Հնդկաստանի վրայ իյնալ կը սպառնայ. բայց Եւրոպա այս հսկան 'ի մօտոյ դիտած ըլլալով, ոչ ևս անոր փառասիրութենէն կը վախնայ, ուստի և միասնաբար անոր դէմ ելնելու հարկ մը չի տեսներ:

Ամերիկա բոլորովին կը խաղաղի. հիւսիսն ու հարաւը հաշտուելու համար սևերուն առանց քաղաքացիութեան իրաւունց լոկ ազատութիւն մը տալ բաւական կը համարին, և նախագահն անոնց կողմանէ իրեն ներկայացած պատգամաւորաց անտարբեր ընդունելութիւն մ՚ընելով՝ հարաւէն գաղթելու յորդոր կուտայ:

Սպանիա և Չիլի իրենց պատերազմական աշխոյժէն ետ կեցած չեն երևիր, վասն զի տակաւին իրարու դէմ կը զինին: Չիլի հարաւային Ամերիկայի հասարակապետութիւններն իրեն հետ միացընել կը յուսայ, և արդէն Պէրուի հետ պաշտպանողական և յարձակողական դաշնադրութիւն մը հաստատեր է, որով Սպանիա հիմա իրեն դէմ երկու հասարակապետութիւններ ունի կռուելու: Անգղիա արդէն պատերազմի առաջին նշանները տեսնելով, չէզոքութիւն հրատարակեց, բայց նոյնիսկ թէ իր և Գաղղիոյ խաղաղարար միջամտութիւնը բոլորովին անօգուտ պիտի ըլլայ այս գժտութեան մէջ:

Մինչդեռ ուրիշ տէրութիւնք իրենց ներքին կամ արտաքին դժուարութեամբ կը տագնապէին, Անգղիա իր օրինաց վրայ հպարտանալով, շարունակ հարստանալու և երկու կիսագունտերուն ճոխութիւնն իրեն քաշելու կ՚ջանայ: Բայց Իռլանտա դարձեալ իր գլխակները թօթուելու ելնելով, Անգղիոյ անհանգստութիւն կը պատճառէ: Իռլանտայի տեղապահ լորտը կառավարութեան կը ծանուցանէ որ եթէ խորհրդարանն իրեն կատարեալ իշխանութիւն չտայ ուզած մարդիկը բանտարկելու, կղզւոյն խաղաղութիւնը պահպանելու համար պատասխանատու չկրնար ըլլալ: Կառավարութիւնն անմիջապէս արտաքոյ կարգի նիստ մը կը հրաւիրէ խորհրդարանը, և Հապէաս Քօրբուս ըսուած օրէնքը Իռլանտայի մէջ տարի մը դադրեցընելու առաջարկութիւն ընելով ընդունիլ կուտայ: Ներքին գործոց պաշտօնէին երկար առենախօսութեամբ մը սարսափելի նկարագիր մը կուտայ Ֆէնիեանց ընկերութեան, որոց վրայ անգղիացիք 'ի սկզբան հեգնութեամբ և արհամարհանօք կը խօսէին: Ֆէնիեանութիւնը ոչ միայն Ամերիկայի, այլ և Իռլանտայի մէջ ալ երթալով կը տարածի, և Իռլանտայի զինուորներն անգամ կը մոլորեցընէ: Ապստամբութեան յուզմունքը կաճի, և եթէ Քանատայի վրայ ալ յարձակում մ՚ըլլայ, ինչպէս որ կը կարծուի, Անգղիոյ գլխուն բաւական մեծկակ փոթորիկ մը կը բերէ, որուն վախճանն ու հետևութիւնն անհնար է գուշակել: Ահա այս է պատճառը որ Անգղիոյ կառավարութիւնը ոչ միայն Իռլանտան պաշարման վիճակի մէջ դնելով և բոլոր հեռագրական թելերն իր ձեռքն առնելով գոհ չըլլար, այլ և գահավէժ աճապարանօք քաղաքացւոց ազատութիւնն ալ վերցընելու արտօնութիւն կը պահանջէ խորհրդարանէն: ազատութիւն կըսենք, վասն զի Հապէաս Քօրբուս ըսուած օրէնքն անգղիական սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց մէկն է, և անոր դադարմամբ Իռլանտայի տեղապահ լորդը բռնաւորական կառավարութեանց չափ բացարձակ իշխանութիւն կրնայ ունենալ իր ձեռքը: Կառավարութեան պաշտօնը քաղաքացւոց ապահովութեան վրայ հսկել ըլլալով, ազատ երկիրներու մէջ անոնց անձն ու ինչքերն անբռնաբարելի են: Իւրաքանչիւր քաղաքացւոյ տունն իրեն ամրոցն է, ուրկից իշխանութեան ձեռքը չկրնար բռնութեամբ զինքը դուրս հանել: Բայց եթէ քաղաքացին յանցաւոր գտնուի, երաշխաւոր մը կուտայ, որ պէտք եղած ատեն զինքն արդարութեան ատեանը ներկայացընելու պատասխանատու կըլլայ, և երբ յանցաւորին դատը տեսնուի՝ այն ատեն պատիժը կը կրէ: Առանց դատաստանի պատիժն ու բանտն անարդարութիւն մ՚է, որ դժբաղդաբար տակաւին շատ կառավարութեանց մէջ կը յանձնուի. բայց 'ի պարծանս Անգղիոյ պէտք է ըսել, որ մինչև ուրիշ ազգեր բռնաւորութեան ներքև թմրած կը մնային, իր խորհրդարանն 1679 ին այս մեծ սկզբունքն հրատարակեց, որ քաղաքացւոց մէջէն երդմնաւոր դատաւորներ ընտրելու դրութեան հետ ազատութեան զօրաւոր գրաւականն է:

Մինչև հիմա Անգղիոյ խորհրդարանը երկու անգամ միայն Հապէաս Քօրբուսի օրէնքը դադրեցուցած էր, նախ 1777 ին Ամերիկայի հիւսիսային նահանգաց անկախութեան համար պատերազմած ատեն, և երկրորդ անգամ 1848 ին իռլանտական ապստամբութեան ժամանակ, և եթէ այս երրորդ անգամ ալ կը դադրեցընէ, ըսել է որ իրաց վիճակը խիստ վտանգաւոր ըլլալու է: Եւ տարակոյս ալ այնպէս եղած կերևի, վասն զի խորհրդարանին վճիռը տակաւին չհրատարակուած, Իռլանտայի մէջ 300 ի չափ մարդիկ ձերբակալ եղան: Այս ձերբակալ եղող անձինք ոչ թէ ուրիշ տեղերու պէս զինւորական ատենից, այլ երդմնաւոր քաղաքացի դատաւորաց առջև պիտի դատուին, բայց երդմնաւորներն ալ խռովարարներուն վրայ հաշտ աչօք չեն նայիր, և գրեթէ իբրև քաղաքական հակառակորդներ վճիռ պիտի տան: Արդ այս ազդու միջոցներն Իռլանտայի յուզմունքը պիտի կրնա՞ն դադրեցընել, քիչ ժամանակէն կը տեսնենք, բայց Իռլանտայի մէջ դժգոհութիւնները կան և կը մնան, որք մերթ ընդ մերթ դարձեալ կրնան խռովութիւններ յարուցանել: Նախընթաց յօդուածի մը մէջ ցոյց տուած ենք Իռլանտայի կրած նեղութեանց պատճառները, բայց խորհրդարանին մէջ ասոնց դարման մը յառաջ բերելու վրայ ալ չենք զարմանար, վասն զի հարիւր իռլանտացի երեսփոխանաց դէմ հնգապատիկ աւելի անգղիացի և սկովտիացի երեսփոխաններ կան, որք Իռլանտայի խեղճութեան վրայ անտարբեր են: Ուստի և Գ. Պրայթ իրաւամբ յիշել տուաւ թէ խորհրդարանը, քաղաքային պատերազմի մը երկիւղէն կաթոլիկներուն կատարեալ հաւասարութիւն տալէ զատ ուրիշ միջոց մ՚որոշած չէ Իռլանտացւոց վիճակը բարւոքելու համար: Սակայն յուսալի է որ, ինչպէս Գ. Սթուարթ Միլ ըսաւ, ներկայ խռովութիւնները զսպելէ ետև՝ խորհրդարանն Իռլանտացւոց իրաւացի բողոքներն ալ ուշադրութեան առնելով դարման մը մտածէ:

Նաբոլէոն կայսեր 'ի պատասխանի Ծերակուտին Ուղերձին խօսած ճառն արդէն մեր ընթերցողաց ծանօթ է: Գաղղիական լրագիրները կայսեր խօսքերուն ազատասիրական մեկնութիւն մը կուտան: « Թերևս կը սխալինք, կըսէ Թան, բայց կարծենք թէ կայսեր տուած պատասխանը գոհացուցիչ մեկնութիւն մը կուտայ ազգային ժողովները բանալու առթիւ խօսած առենաբանութեան, որ, չենք ուզեր ծածկել, ազատութեան բարեկամները քիչ մը տխրեցուցած էր. վասն զի այն առենաբանութեան մէջ իրենց յոյսն անորոշ կերպով ետ ձգուած կը կարծէին, ուստի և նոյն իմաստը կուտային նաև Ծերակուտի Ուղերձին: Բայց կերևի որ կը խաբուէին, որովհետև կառավարութիւնը «կը քալէ և քալել կուզէ» . . . . . Կառավարութիւնն կրնայ իր պատասխանատուութեամբ ազատութիւնը վերականգնելու պատեհ ժամը որոշել, բայց մամուլին և ամեն քաղաքացւոց ալ պարտքն է՝ ընդհանուր քուէարկութիւնը մշակելով այն պատեհ ժամը փութացընել, որպէս զի ինչ որ հիմայ մեզ կը թուի թէ բոլոր Գաղղիոյ բաղձանքն է, նոյնը կարելի ըլլայ շուտով Օրէնսդրական ժողովոյ մէջ ալ ազատամիտ մեծամասնութեան մը բաղձանքն ըլլալ:» Գաղղիական լրագրին այս խօսքերէն կը հասկցուի, թէ Օրէնսդրական ժողովոյ մեծամասնութիւնն հիմայ դեռ ազատամիտ չէ, ուստի և խնդիրն ազատամիտ երեսփոխանաց թիւը շատցընելու վրայ է: Այս է պատճառը որ ամեն մէկ ընտրութեան ժամանակ ազատամիտք և կառավարութիւնն իրար կանցնին, իւրաքանչիւրն իրեն համար նպաստաւոր երեսփոխաններ ընտրել տալու համար: Բայց ինչպէս ուրիշ անգամ ալ ըսած ենք, քուէարկութեան արդիւնքն ազատամիտ երեսփոխանաց կողմն է, և եթէ 1869 ի ընդհանուր ընտրութեանց ատեն ազատամիտք մեծագոյն մաս մը կազմելու յաջողին, ինչպէս որ կը յուսան, այն ատեն կամ կառավարութիւնն իրենց բաղձանքը կատարելու պիտի հարկադրի, կամ եթէ ոչ՝ Գաղղիոյ մէջ դարձեալ նոր յուզմունք կրնայ ծագիլ:

Պրուսիական խորհրդարանին անախորժ կերպով գոցուիլը ծանուցած ենք և Գ. Տը Պիզմարքի այս նոր ճարպիկութեան վրայ քանի մը խօսք պէտք է ըսել: Պրուսիոյ Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը կը պահանջէ որ եթէ նոր երկիր մ՚առնուի՝ սահմանադրաբար կառավարուի: Լաւէնպուրկի դքսութիւնը Պրուսիոյ հետ միացաւ, բայց արքունիքը զայն իր սեփականութիւնն համարելով՝ ուրիշ գաւառներու կարգը չանցընելով և առանձին կը կառավարէ, ուստի և երեսփոխանական ժողովն ասիկա Սահմանադրութեան դէմ է ըսելով կը բողոքէ: Ասկէց զատ, երկու երեսփոխաններ Սահմանադրութեան հակառակ դատի կը կանչուին, խորհրդարանին մէջ արքունեաց դէմ խօսած ճառերնուն համար և ժողովը դարձեալ կը բողոքէ: Գ. Տը Պիզմարք՝ երեսփոխանական ժողովոյ կողմանէ կառավարութեան ղրկուած այս բողոքները պահարանի մը մէջ կը դնէ և երեսփոխանաց նախագահ Գ. Տը Կրապովի ետ դարձնելով հետևեալ օրն ալ խորհրդարանը կը գոցէ, երեսփոխանք ալ «կեցցէ՛ Արքայ» ըսելով կը մեկնին: Ինչ ողորմելի երեսփոխաններ. որք այսու ամենայնիւ չնչին մարդիկ չեն, այլ մէջերնին կը գտնուին Գերմանիոյ պարծանքն եղող խորախորհուրդ փիլիսոփաներ, երևելի պատմագիրներ, ուսուցիչներ, բնագէտներ և այլն և այլն, որոց գրուածներէն, ինչպէս կըսէ Թան, ուրիշ ազգեր օգուտ կը քաղեն, բայց իրենք իրենց գաղափարները գործադրելու անկարող են: Մէկ յանդուգն և ճարպիկ պաշտօնեայ մ՚այս ամեն փիլիսոփաները կարծես թէ մատին վրայ կը խաղցընէ: Որչափ տարբեր ընթացք բռնեցին 1789 ին Գաղղիոյ երեսփոխանք, և մանաւանդ Միրապօ՝ որ ազգային ժողովարանը կոխող զօրականաց դէմ գոռաց թէ «Գացէք ըսէք ձեր տիրոջը որ մեք հոս ժողովրդեան կամքովը նստած ենք և միայն սուիններուն ծայրը կրնայ զմեզ ասկից դուրս հանել:» Պրուսիոյ երեսփոխանաց ընթացքը մէկ դաս մը կուտայ, այն է թէ միայն խօսքերով գոհ եղող ժողով մը միշտ անկարող կըլլայ և քիչ ազդեցութիւն կունենայ:

Աւստրիոյ կայսրն Հունգարիոյ Բէշթ մայրաքաղաքը նոր այցելութիւն մ՚ալ ընելով Վիեննա վերադարձաւ: Հունգարական Ատենաժողովն կայսեր մատուցած ուղերձը Հունգարիոյ համար առանձին պատասխանատու պաշտօնէութիւն մը կը պահանջէ: Նայինք թէ այս խնդիրն ինչ ընդունելութիւն պիտի գտնէ Վիեննայի մէջ. բայց Հունգարիոյ ինքնօրինութեան յարակից է նաև Աւստրիոյ միւս ազգաց ինքնօրինութիւնը, որ եթէ կատարուի, Աւստրիա ո՛չ ևս կեդրոնացեալ կառավարութիւն մը կըլլայ, այլ դաշնակից ազգերէ բաղկացած տէրութիւն մը, որ գլխաւոր սահմանակից գտնուած ուրիշ ազգեր ալ իր ծոցը կրնայ քաշել:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուքրէշէն երեքշաբթի օրը եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, և ամեն կողմէ իրաց նոր վիճակին հաւանութիւններ կուգան առժամանակեայ կառավարութեան:

Իսկ սովորական ճամբով եկած լրագիրները Գուզա իշխանին հրաժարման գրոյն օրինակը կը բերեն, որ հետևեալն է:

« Մեք, Աղեքսանդր Ժան Ա., համայն ազգին բաղձանաց և գահակալութեանս ժամանակ տուած խոստմանս համեմատ՝ այսօր 11/23 փետր. 1866 կառավարութեան երասանները իշխանական տեղապահութեան և ժողովրդեան ընտրուած պաշտօնէից ձեռք կը յանձնեմ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԺԱՆ »

Նոյն օրը ներքին գործոց պաշտօնեայն հետևեալ հեռագիրը ղրկեր է գաւառաց կառավարիչներուն.

« Ռումէ՛նք.

« 1866 փետր. 11, առաւօտեան ժամ 4 ին, Իշխ. Աղեքսանդր Ժան Ա. իշխանը ազգին խնդրանօքն ու կամօքը աթոռէն հրաժարեցաւ, իշխանութիւնը տեղապահութեան մ՚և մայրաքաղաքիս բնակիչներէն անմիջապէս անուանեալ պաշտօնէից ձեռքը թողլով:

« Երկրի կառավարութիւնն ամբողջ և ես ալ երդուանք և կերդնումք առաջի Աստուծոյ և Ազգին, որ ամենայն զօրութեամբ պիտի բռնենք ազգին և երեսփոխանական յատուկ ժողովոյ որոշած և քուէով հաստատած չորս կէտերը, որք են՝ Միութիւն, Ինքնօրինութիւն, Օտարազգի իշխան և Սահմանադրական կառավարութիւն:

« Մայրաքաղաքիս ժողովուրդն և բանակն իրենց կատարեալ միաբանութեամբն ազգին գոհութեան արժանի եղան: Իսկ հիմա, բնակիչք համայն Ռումանիոյ, ձեզմէ կախեալ է միաբանութիւնն ու խաղաղութիւնն հաստատել: Ուստի դուք ալ մայրաքաղաքիս բնակչաց պէս ըրէք: Ցուցընենք Եւրոպիոյ, որ մեք արժանի ենք ազատ ըլլալու, վասն զի գիտենք պաշտպանել մեր իրաւունքը, և ձեռքերնուս յանձնուած ժամանակ չթողուլ և ետ առնուլ առանց բարեկարգութիւնն ու խաղաղութիւնը վրդովելու, այն եռանդագին ցնծութեան և ուրախութեան մէջ:

» Ռումէ՛նք.

» Կը յուսամ որ Աստուծոյ ողորմութեամբ մեր կրած նեղութիւնները պիտի վերջանան և մեր երկիրը հիմա պիտի կրնայ իրեն վայլած աստիճանն առնուլ որ Փարիզի դաշնադրութեամբ ցոյց տրուած է: Բարեբաղդութիւն և պարծանք կը համարիմ ինձ որ այս հանդիսաւոր օրս կարող կըլլամ ձայնակցիլ մայրաքաղաքիս ժողովրդեան միաձայն ցնծութեանց:

» Կեցցէ ազգս Ռումէն, միշտ և անբաժանելի:

Պաշտօնեայ ներքին գործոց
ՏԻՄԻԹՐԻ ԿԻՔԱ

Հետևեալ օրը փետր. 12/24, Գուզա իշխանն հետևեալ նամակը գրեր է իշխանական տեղապահութեան անդամ Կօլէսքօ զօրավարին.

» Գ. Զօրավար.

» Կառավարութիւնն այսօր կազմուած ըլլալով, կարծեմ թէ իմ բանտարկութիւնս երկարելու պատճառ մը չմնար:

„Գրեցէք, Պարո՛ն, որ Պետութեան ժողովներուն հրատարակած ըսկզբունքն անդադար իմ նպատակս եղած էր և է, վասն զի, ըստ իմ կարծեաց, օտարազգի իշխան մը միայն կրնայ Ռումանիոյ ապագայն ապահովել։

„Ընկերդ կը համարիմ աւելցնել թէ ինչպէս որ Ռումէններու իշխան ըլլալով միշտ աշխատեցայ այս բաղձանաց կատարման, այսուհետև ալ դարձեալ վայրկեան մը չպիտի դադրիմ ձեռքէս եկած բոլոր ջանքն ընելէ նոյն նպատակին համար։

« Կը բաղձամ, Պ. զօրավար, որ այս վերջին անցքերէն եւս անյապաղ մեկնիմ երկրէն։ »

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔՈՒԶԱ

Ռումանիոյ յեղափոխութեան վրայ պէտք եղած տնօրէնութիւններն ընելու համար եւրոպական տէրութեանց կողմանէ դեսպանաժողով մը պիտի գումարուի Փարիզ։

Մօլտօ-Վալաքիոյ մէջ եղած յունական վանաց ստացուածոց գրաւման խնդիրը կարգի դնելու համար Բ. Դուռը կազմուած խառն յանձնաժողովն ալ այժմ իր նիստերը դադրեցուց։

Պերութէն առնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ կայսերական զօրաց և Եուսուֆ Քէրամի հրամանատարութեան ներքև գտնուած ապստամբաց մէջ բաւական սաստիկ կռիւ մ'ալ եղեր է, բայց վերջապէս ապստամբները յաղթուելով փախեր են և կայսերական զօրքերն ալ Եուսուֆի վանքին վրայ յարձակելով առեր են։ Իսկ Քէրամի որ յիշեալ վանքը պահուըտած էր, կրցեր է քանի մը սակաւաթիւ ընկերօք դարձեալ փախչիլ։ Կը կարծուի որ այս նոր հարուածն ապստամբաց յանդգնութիւնը խորտակելով Լիբանանու խաղաղութիւնը կը փութացնէ։

Առողջապահական դեսպանաժողովն իր անցեալ շաբաթ օրուան նիստին մէջ քուէից մեծագոյն մասամբ Գաղղիոյ ներկայացուցիչներուն առաջարկութիւնն ընդունեց, որ է Եգիպտոսի և Արաբիոյ մէջ ծովային հաղորդակցութիւնները դադրեցընել՝ եթէ միւս անգամ Քօլէրա պատահելու ըլլայ։ Դեսպանաժողովին այս որոշումն իբրև սոսկ ազդարարութիւն մը ներկայացուեր Բ. Դրան, որ ազատ պիտի ըլլայ զայն գործադրելու կամ չգործադրելու։ Օսմանեան և Պարսիկ ներկայացուցիչներն յանձնաժողովին մէջ յիշեալ որոշման սաստիկ ընդդիմացեր են, պատճառ բռնելով որ եթէ ծովային հաղորդակցութիւնը դադրի, ուխտաւորք միայն ցամաքէն ետ դառնալու հարկադրելով, սովէն և հիւանդութենէն ջարդուելու պիտի դատապարտուին, և գուցէ իրենց տառապանքէն սաստկեալ ապստամբութեան գլխեն Բ. Դրան դէմ։ Եգիպտոսի ներկայացուցիչներն ալ Օսմանեան և Պարսից ներկայացուցիչներուն կարծիքը պաշտպանելով՝ անոնց հետ քուէ տուած են։

Կայսերական հրամանաւ՝

Թրնովայի նախորդ գայմագամ Հասան Թահսին փաշան Կէլիպօլուի գայմագամ անուանեցաւ։

Մարաշի կառավարիչ Վէյսի փաշան Ատանայի գայմագամ անուանեցաւ։

Համբակալութեան ատենին անդամ Իսէրթէլ էֆէնտին Հալէպի գայմագամ և նոյն վիլայէթին արտաքին գործոց տնօրէն անուանեցաւ Միրիմիրանի աստիճանաւ։

Բ. Դրան Թարգմանատան անդամ Սալիմ փաշան Խոզանի գայմագամ անուանեցաւ։

Վէյսի էֆէնտին Եգերի գայմագամ անուանեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ինչպէս որ մեր նախընթաց թուով ծանուցած էր, երէկ՝ Ընդհանուր ժողով գումարեցաւ Գալաթիոյ եկեղեցին, և առաջարկեալ երեք խնդիրներէն առաջինը՝ այն է Քաղաքական ժողովոյ հրաժարեալ անդամոց տեղ նորեր ընտրելու խնդրոյն վրայ բաւական երկար վիճաբանութիւն ըլլալէ ետև, վերջապէս ազգային երեսփոխանութիւնը Քաղաքական ժողովոյ մնացեալ 11 անդամներէն խօսք առաւ նախ՝ իրենց պաշտօնը մինչև 'ի պայմանաժամ առանց հրաժարման շարունակելու, և յետոյ պակասած իրեն անդամոց տեղ նորեր ընտրելու որոշում ընելով՝ քուէարկութեան ձեռնարկեց, որուն արդիւնքն եղաւ.

Պէյլէրճեան Սահակ էֆէնտի
Նալպանտեան Ստեփան „
Մուրատեան Մ. Մաղաք „
Եղիշէեան Յովհաննէս „
Ապիւլիւշէքերամենեան Ռուբէն „
Երամեան Սարգիս „
Ժամկոչեան Պօղոս „

Մնացեալ երկու անդամոց ընտրութեան համար կրկին քուէարկութիւն պիտի ըլլայ։

Իսկ հրաժարեալներն են.

Պարտիզպանեան Ռեթէոս էֆէնտի
Քիւրքճիւնեան Մկրտիչ „
Տօքթօր Մօղեան „
Սոմճեան Միքայէլ „
Տավուտեան Յովհաննէս „
Գարակէօզեան Գրիգոր „
Ապիւլիւշէքերամենեան Տիգրան „
Հաճէնց Աբրահամ „
Տատեան Առաքել „

Ահաւասիկ Կաթողիկոսական յանձնաժողովոյ առ Ընդհ. ժողովն ըրած առաջարկութիւնը զոր յիշած էինք մեր նախընթաց թուով, և որուն վրայ երէկ Ընդհ. ժողովն զբաղելու ժամանակ չունենալով՝ դալ շաբթուան թողուց։

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

ԱՌ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ անցեալ դեկտեմբեր 24 ի նստին մէջ կազմուած Կաթողիկոսական խնդրոյ Յանձնաժողովը՝ սոյն խնդրոյ օրինաւորապէս լուծմանն համար պէտք եղած սկզբունքն ու գործադրութեան պարագաները որոշելու միջոցին, հարկ տեսաւ ամեն բանէ յառաջ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ դիմել և առաջարկել որ Ընդհանուր ժողովն իր կազմութիւնն ամբողջացընելու տնօրէնութիւն ընէ, որպէս զի Կաթողիկոսական խնդրոյ որոշման և մանաւանդ ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան ժամանակ՝ կարող ըլլայ ներկայանալ իբրև Երեսփոխանական լիակատար մարմին Թուրքիոյ Հայոց ընդհանրութեան։

Յայտնի է որ Ընդհանուր ժողովոյ ամբողջութեան համար պէտք է որ Պոլսոյ Եկեղեցական և Քաղաքային Թաղական Երեսփոխանաց պակասները լրացուին, և գաւառական վիճակաց Երեսփոխանքն ընտրուին ու գան յատեան բազմին իրենց ընկերակցաց հետ։

Պոլսոյ մէջ ըլլալիք ընտրութիւնները դիւրին են. վասն զի արդէն մայրաքաղաքիս բնակիչք բաւական վարժուեցան ընտրական գործողութեանց։ Սակայն գաւառաց մէջ կատարուելիք ընտրութիւնները նոյն վիճակին մէջ չեն գտնուիր։

Նախ՝ Սահմանադրութիւնը կը պահանջէ որ Թուրքիոյ Հայոց երեսփոխանական Ընդհանուր ժողովը 140 անձերէ բաղկանայ, և անոր 2/7 մասը՝ այսինքն 40ը՝ գաւառական Հայոց կողմէն ընտրուին (Յօդ. 57)։

Քաղաքային երեսփոխանաց «ընտրելութեան պայմանները» նմանօրինակ են թէ՛ մայրաքաղաքիս Թաղերէն և թէ՛ գաւառական վիճակներէն ընտրուելու երեսփոխանաց համար։ — Ամենն ալ պէտք է ըլլան Օսմանեան հպատակ, 30 տարին լրացուցած, Տէրութեան և Ազգային օրինաց և գործոց տեղեակ և ընտրողութեան իրաւունքնին լիովին վայելող (Յօդ. 68)։ միանգամայն ազատութեամբ, ուղղութեամբ և արդարախոհութեամբ ընտրողաց համարումը ստացած անձինք։ Ամենն ալ պէտք է Կոստանդնուպոլսոյ մէջ բնակին, և իրենց ներկայացուցած Թաղին կամ վիճակին ազգային գործոց հմտութիւն ունենան, թէև ամեն մէկը զինքը ընտրող Թաղին կամ վիճակին բնակիչներէն ըլլալու կարօտութիւն չունի (Յօդ. 70)։

Իսկ «ընտրելութեան եղանակները» տարբեր են Պոլսոյ և գաւառական երեսփոխանաց, ինչպէս նաև մայրաքաղաքիս և գաւառաց «երեսփոխանական ընտրողներուն հանգամանքը»։

Կոստանդնուպոլսոյ Երեսփոխանք կընտրուին «ուղղակի» Պոլսոյ Թաղերուն «բնակչաց կողմէն»։ իսկ գաւառականները՝ իւրաքանչիւրն իր գաւառի «Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն» (Յօդ. 69)։

Այս տրամադրութիւնը թէ՛ և աւելի պարզ կը ցուցընէ գաւառական երեսփոխանաց ընտրութիւնը, և թերևս դիւրութեան համար ընդունուած է Սահմանադրութեան մէջ, սակայն քանի՛ որ գաւառներուն մէջ Ընդհանուր ժողովներ կազմուած չեն, մեծ դժուարութիւններ տեղի կուտայ Երեսփոխանաց ընտրութեան։

Արդ գէթ գաւառական Երեսփոխաններն ընտրել տալու համար, նախ պէտք է գաւառաց մէջ Ընդհանուր ժողովներ հաստատել։

Գաւառաց մէջ Ընդհանուր ժողով հաստատելու համար պէտք է իւրաքանչիւր գաւառի Հայկական բնակչաց մէջէն «Երեսփոխանական ընտրողները» որոշել, ու անոնց քուէարկութեամբը գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ անդամ «վիճակային երեսփոխաններն» ընտրելու յատեան գումարել (Յօդ. 98)։

Գաւառական Երեսփոխանական ընտրողները որոշելու համար պէտք է նախ գաւառաց ամեն մէկուն մէջ Ազգային ընդհանուր տուրքը սահմանել, և այն տուրքին հանգանակողներուն մէջէն տարին գոնէ 75 ղուրուշ վճարողները որոշել, ու անձնական արժանեօք ընտրողութեան իրաւունք ունեցողներուն հետ քուէարկութեան հրաւիրել։ և կամ մինչև որ յիշեալ տուրքը հաստատուի, Երեսփոխանական ընտրողութեան հիմն բռնել Ազգայնոց առ Տէրութիւնն վճարած տուրքը, և այս հարկատուներուն մէջէն Ա. Բ. և Գ. կարգի տուրք վճարողները զատել ու անոնց քուէարկութիւն ընել տալ (Յօդ. 98)։

Բայց յայտնի է պէտք է նաև որոշել կանխաւ իւրաքանչիւր գաւառի Ընդհանուր ժողովոյ «Երեսփոխանաց թիւը և կազմութեան կերպը» ամեն մէկուն բնակչաց թուոյն նայելով, և յիշեալ երեսփոխանները քաղաքին և թեմերուն ընտրողաց մէջ բաժնելով, ամեն տեղէ երեսփոխանաց ընտրութիւն պահանջել (Յօդ. 98)։

Թէ՛ այս վերջին և թէ՛ անկէ առաջ յիշուած պարագաներուն համար, պէտք է ունենալ «Գաւառական ընդհանուր ազգահամար», զոր չունինք։

Եթէ ունենայինք, դարձեալ դժուարութիւն կար գաւառական ընտրութեանց. վասն զի Սահմանադրութիւնը կը պահանջէ որ գաւառներուն մէջ Ընդհանուր ժողովոյ անդամները մի և նոյն կերպով ընտրուին, ինչպէս որ Պոլսոյ մէջ Կեդրոնական Ընդհանուր ժողովոյ անդամ Երեսփոխանները (Յօդ. 71)։ այսինքն ընտրական օրինաց տասն յօդուածները (71էն մինչև 81) գաւառներուն մէջ ալ 'ի գործ դրուին, ինչպէս մայրաքաղաքիս մէջ։ Ըսել է որ Հայաբնակ գաւառաց ամեն մէկ քաղքի, գեղի և թեմերու մէջ ընտրողական ժողովներ, ընտրողաց և ընտրելեաց ցուցակներ, քուէարկութիւն, քուէհամար, քուէից բացարձակ և համեմատական առաւելութիւն, քննութիւն ընտրելոց քաղաքային հանգամանաց, և այլն, և այլն, պէտք է ըլլան ըստ Սահմանադրութեան։

Եթէ այս դժուարութեանց ամենուն յաղթելու չափ ժիր և ձեռնհաս անձինք ու բաւական ժամանակ ունենայինք, կը մնար այն ատեն մի միայն գաւառական երեսփոխանաց բաշխման գործողութիւնը, որ թէպէտ և դիւրին, բայց խիստ փափուկ գործողութիւն մ'է, վասն զի քառասուն գաւառական Երեսփոխան պէտք է Կեդրոնական Ընդհանուր ժողովին, և վաթսուն և հինգ վիճակ ունինք Առաջնորդութեան։

Ահա այս դժուարութեանց համար է որ Ազգ. Վարչութիւնը չէ կարողացած մինչև ցայսօր գլուխ տանիլ գաւառաց մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը, որ իրեն յանձնուեցաւ Ընդհանուր ժողովոյ 1863 սեպտեմբեր 20ի նստին մէջ։

Քանի որ ընտրական գործողութեանց մասին Սահմանադրութեան ընդունած տրամադրութիւնները՝ թէ և խիստ արդար՝ սակայն դժուարագործադրելի են, քանի որ ընդհանրապէս մեր ազգայինք և մանաւանդ գաւառացիք եղբայրներնիս անվարժ են այսպիսի գործողութեանց, քանի որ ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնն իր առջին ծովացեալ դժուարութեանց հետ ոգորելու հազիւ հազ կը կարողանայ, և գաւառացիք ազգայինք տգիտութեան ճիրաններուն մէջ հազիւ հազ իրենց առօրեայ ապրուստը ճարելու կարող կը համարուին, Սահմանադրութեան ընտրական փափուկ և բազմակնճիռ տրամադրութիւնները պիտի կարենա՞ն 'ի գործ դրուիլ գաւառաբնակ ժողովրդեան մէջ։ — Այս հարցման բացասական պատասխան կուտան Ազգային Դիւանատան արձանագրութիւնները, որ մէկ կողմէն Պոլսոյ Գործադիր Յանձնաժողովներուն անձանձիր աշխատութիւնն ու արդիւն ջանքը կը ցուցընեն, և միւս կողմէն գաւառական ազգայնոց տգէտ անձեռնհաս և տխուր վիճակը կը ներկայացընեն։

Ուրեմն ի՞նչ ընել պէտք է Ազգ. Ընդհանուր ժողովոյ ամբողջութիւնը ձեռք բերելու համար։

Այս խնդրոյն՝ Կաթողիկոսական Յանձնաժողովն ինքզինք անիրաւական դատելով, միայն առաջարկութեամբ կը շատանայ, և լուծումը Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց խոհականութենէն կ'սպասէ ընդհանուր ազգին հետ։

Յանձնաժողովը միայն իր առաջարկութեան դիւրաւ կատարմանը նպաստելու մտօք մէկ քանի սկզբնական տրամադրութիւն որոշած է իր մէջ, և զանոնք սիրով կը հաղորդէ Ընդհանուր ժողովոյ, ոչ իբրև ծրագիր նոր կարգադրութեան մը, այլ պարզապէս ժողովին վիճաբանութեան հիմնական կէտեր ներկայացնելու համար։

Նախ և յառաջ Յանձնաժողովը կը կարծէ որ գաւառներէն ուզուած 40 երեսփոխանաց բաշխման համար պէտք չէ սպասել գաւառական ազգահամարի և այլ գաւառական ընտրական գործողութեանց կատարմանը։ Այլ պարզապէս 40 երեսփոխանները բաժնելու է 65 առաջնորդական վիճակաց, բաշխման հիմն բռնելով մերձաւոր հաշուով իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց թիւը և կարևորութիւնը, դրացի գաւառներուն շատը խմբովին հետ միացընելով, ոչ թէ միացեալ գաւառաց բնակիչներուն ամենէն քուէ ուզելու համար մի և նոյն երեսփոխանի, այլ անոնց մէջ ալ կարգ մը հաստատելով։ Ա. անգամի երեսփոխանական ընտրութեան համար առջինէն քուէ ուզել։ Բ. անգամին երկրորդէն, և այլն։ Օրինակի համար Պանտրմա և Քէօթահեա միացեալ գաւառ ըլլան մէկ երեսփոխան ընտրելու համար։ Եւ որպէս զի սոյն ընտրութիւնը դիւրաւ կատարուի, այս անգամ միայն Պանտրմայի վիճակը ընտրէ միացեալ գաւառաց երեսփոխանը։ Եւ երբ՝ ասոր վիճակը ելնէ Ընդհանուր ժողովին անդամակցութենէն հրաժարելու, այն անգամ ալ Քէօթահեան ընտրէ զԵրեսփոխանը։

Յանձնաժողովն այս տրամադրութեամբ բաշխման ցուցակ մը պատրաստած է գաւառական երեսփոխանաց համար։ Ընդհանուր ժողովը կրնայ՝ եթէ հարկ քննութիւն ընել անոր վրայ, և բաշխման գործողութիւնն անմիջապէս կատարել։

Գաւառական երեսփոխանաց բաշխումն ըլլալէ ետև, Ընդհանուր ժողովը դիւրութեամբ կրնայ զանոնք ընտրել տալ՝ եթէ ուշ դնէ գաւառական Ազգայնոց արդի վիճակին որ Սահմանադրական կարգադրութեանց մասին երեք կարգ կը հանդիպանին։ Ա. Այն վիճակները ուր Սահմանադրութեան ընտրական ամեն տեսակ քուէարկութիւններն եղած կատարուած են, և Թաղական խորհուրդներն ու գաւառական ընդհանուր Երեսփոխանական ժողովն հաստատուած են։ Ասոնք են Նիկոմիդիա, Իզմիր, և կարծեմք Ադրիանուպոլիս և Կարին։

Բ. Այնոնք ուր միայն Թաղական խորհրդոց ընտրութիւններն եղած են և քաղաքին ու թեմերուն բոլոր եկեղեցեաց ու Թաղերուն Խորհուրդներն հաստատուած են։ Բայց գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ ընտրութիւն կատարուած չէ կամ սկսած ու յաջողած չէ։ Ասոնք 30ի չափ կան որոնք գլխաւոր գաւառները կը կացուցանեն Թուրքիոյ տէրութեան։

Գ. Վերջապէս այն գաւառները՝ ուր ոչ Թաղական խորհուրդք կազմուած են և ոչ գաւառական Ընդհանուր ժողով։

Արդ եթէ Ընդհանուր ժողովն հրամայէ որ Ա. կարգի վիճակներուն մէջ՝ ուր արդէն գաւառական Ընդհանուր ժողովներն հաստատուած են, անմիջապէս սկսին ըլլալ Կեդրոնական Երեսփոխանի ընտրութեան, խիստ կարճ միջոցի մէջ այս ընտրութիւնները կը կատարուին անտարակոյս։

Բ. կարգի վիճակաց համար Ընդհանուր ժողովը կրնայ վիճակին առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ ժողով մը հրաւիրել, նոյն քաղքի և մերձակայ գիւղօրէից բոլոր Թաղական խորհուրդներուն անդամներէն ու Եկեղեցեաց աւագ քահանաներէն և շրջակայ վանօրէից Վանահայրներէն, ու այն ժողովոյ մէջ ընտրել տալ գաւառին Երեսփոխանը։

Իսկ միայն Գ. կարգի վիճակաց ընտրութիւնները, որոնց համար միայն գործադրելի միջոցն է՝ առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ յԸնդհանուր ժողով գումարել քաղաքին և մերձակայ գեղերուն եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետները և աւագ քահանաները ու շրջակայ վանօրէից Վանահայրերը, և թէ՛ քաղքին և թէ՛ թեմերուն մէջ ազգային գործոց տեղեակ և արդէն ծառայութիւն մատուցած ամեն կարգի ազգայնոց արժանաւորները և անոնց ընտրել տալ գաւառական Երեսփոխանը։

Յանձնաժողովը կարծիք կընէ որ այս տրամադրութեամբք գաւառական երեսփոխանաց ընտրութիւնները կրնան վերջապէս կատարուիլ. բայց որպէս զի յանչափս չերկարին, պէտք է նաև այս պարագ՝ կարգադրութեան մէջ զգուշաւոր ըլլալ և «պայմանաժամ» մը որոշել, որպէս զի գաւառայինք 'ի հարկէ բռնադատեալ կատարեն իրենց ընտրութիւնը մինչև նոյն պայմանաժամը։

Բայց եթէ չկատարողներ գտնուին, անոնց համար արգելք կը թուի Յանձնաժողովին, եթէ Ընդհանուր ժողովը պայմանադրէ, որ այն գաւառները՝ որ մինչև որոշեալ պայմանաժամը իրենց Երեսփոխանը չեն ընտրեր, անոր տեղ Կեդրոնական Ընդհանուր ժողովը պիտի ընէ Երեսփոխանաց ընտրութիւնը, յանուն այն գաւառներուն, և միշտ անոնց ամեն մէկուն գործոց հմուտ և տեղեակ անձինք ընտրելով Պոլիս բնակող իրենց հայրենակցաց մէջէն։

Ահա այս ամեն սկզբնական տրամադրութիւններն որոշելէն ետև՝ Ընդհանուր ժողովը կրնայ իր անդամներէն մէկուն յանձնարարութիւն ընել որ անոնց 'ի գործ դրուելուն համար պէտք եղած աշխատութիւնն յանձն առնու, և Յանձնաժողովն աներկիւղ է որ այն ժամանակ մինչև երկու ամիս բոլոր գաւառական երեսփոխանները կընտրուին և Ընդհանուր ժողովն իր ամբողջութիւնը կը գտնէ։

Ղալաթիա 18 փետր. 1865

ԱՆԴԱՄՔ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

Աւետիքեան Եպիսկոպոս	Աղաբեկեան Մարգար
Անդրէաս Եպիսկոպոս	Ալաճեան Մսերեան
Ներսէս Եպիսկոպոս	Խաթերճեան Կարապետ
Յովհաննէս Վարդապետ Սեթեան	Մարգոսեան Գրիգոր

ՑՈՒՑԱԿ ԲԱՇԽՄԱՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

1. ԷՏԻՐՆԷ ԵՒ ԴԱՆՈՒԲԵԱՆ ՎԻՃԱԿ ԱՅՍԻՆՔՆ ՌՈՒՍՃՈՒՔ, ՇՈՒՄՆՈՒ, ՎԱՌՆԱ, ՍԻԼԻՍՏՐԷ և այլն	1
2. ԹԷՔԻՐՏԱՂ	1
3. ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ	2
4. ՊՐՈՒՍԱ	1
5. ՊԱՆՏՐՄԱ և ՔԷՕԹԱՀԵԱ	1
6. ԻԶՄԻՐ	2
7. ԵՕԶՂԱՏ	1
8. ԿԵՍԱՐԻԱ և Ս. ԴԱՆԻԷԼ	2
9. ԷՆԿԻՒՐԻՒ	1
10. ԱՄԱՍԻԱ	1
11. ԹՕՔԱՏ	1
12. ՍԸՎԱԶ	1
13. ՏՐԱՊԻԶՈՆ և ՃԱՆԻԿ	1
14. ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ և ԹԱՄԶԱՐԱ	1
15. ԿԱՐԻՆ, ՀԱՍԱՆԳԱԼԷ և ՊԱՅՊՈՒՐՏ	2
16. ԵՐԶՆԿԱ, ՔՂԻ և ԴԵՐՋԱՆ	1
17. ԿԱՐՍ և ՊԱՅԱԶԻՏ	1
18. ՎԱՆ	2
19. ԱՂԹԱՄԱՐ, ԼԻՄ և ԿՏՈՒՑ	1
20. ՄՈՒՇ և ՊԻԹԼԻԶ	1
21. ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ և ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ	1
22. ԽԱՐԲԵՐԴ, ՉՄՇԿԱԾԱԳ և ԲԱԼՈՒ	2
23. ԱԿՆ, ՏԻՎՐԻԿ, ԱՐԱԲԿԻՐ և ՔԷՄԱԽ	1
24. ՄԱԼԱԹԻԱ և ՏԷՐԷՆՏԷ	1
25. ՍԻՍ և ՖԸՐՆԸԶ	2
26. ՈՒՐՖԱ և ԶԸՆՔՈՒՇ	1
27. ԱՏԱՆԱ	1
28. ՄԱՐԱՇ և ԶԷՅԹՈՒՆ	1
29. ՀԱՃԻՆ	1
30. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, ԿԻՊՐՈՍ	2
31. ԵԳԻՊՏՈՍ	1
32. ՀԱԼԷՊ և ԱՆԹԷՊ	1
	40

Կեսարիոյ մէջ աղջկանց վարժարան մը բանալու նպատակաւ անկէց քանի մը տարի առաջ հաստատուած Արամեան ընկերութիւնն իր չորրորդ հաշուեկշիռը ղրկած ըլլալով մեզ, բերկրութեամբ սորա կը տեսնենք, որ յիշեալ ընկերութիւնն օր քան զօր յառաջդի-

մելու վրայ է, անխոնջ և համառատեւ անձինք իրենց գլուխ, և բարեբար անձինք ալ աջակից ունենալով։

Անցեալ 1864 փետր. 15ին հրատարակած երրորդ հաշուեկշռոյն մէջ կը տեսնուէր, որ ընկերութիւնը 116,216 ղուրուշ դրամագլուխ ունէր, որուն 67200ը 1200 հատ քօնսօլիտէ լիրա, 24000ը 50000 ղուրուշնոց տասուրն տարեկան Սէրկի և Մնացեալը տոկոսաւոր և անտոկոս պահանջք էին։ Այս գումարը մինչև 1865 դեկտ. 31, որ ընկերութեան չորրորդ և վերջին հաշուեկշռին թուականն է, 138898 1/2 ղուրուշի հասեր է, վարժարանին ամեն ծախքը ելնելէ ետև։

Հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ որ 1864 փետր. 15էն մինչև 1865 դեկտ. 31, այն է 22 ամսուան և 16 աւուր մէջ 58373 1/2 ղուրուշ հասոյթ եղեր է, 37642 1/2 ղուրուշ արժէթղթոց շահերէ և տոկոսներէ, 20731 ղուրուշ ալ բարերարաց նուէրներէ, որուն գլխաւոր մասը՝ 10260 ղուրուշ Կեսարացի բարեպաշտ անկին մը շնորհած է։

Այս հասութի գումարէն 35029 3/4 ղուրուշ աղջկանց վարժարանին համար, և 662 ղուրուշ ալ ուրիշ մանր ծախք եղեր է, ընդ ամենը 35691 3/4 ղուրուշ, որ մերրյդելով 58373 1/2 էն հանելով՝ Մնացեալը 22681 3/4 ղուրուշ դրամագլխին վրայ աւելցեր է։

Ընկերութեան ատենապետ մեծապատիւ Մ. Մանուկ աղա Մանուկեան և գանձապետի փոխանորդ Թաշճըպուրունեան Կարապետ աղա՝ այն հաշուեկշռին օրինակը մեզ ղրկելով խնդրած են որ հրատարակած ժամանակնիս միանգամայն ընկերութեան շնորհակալութիւնը յայտնենք նուիրատու բարերարաց։

Կը փութանք կատարել քիչեալ յարգելեաց խնդիրը, աւելցնելով միանգամայն ամեն բարեսէր և ուսումնասէր ազգայնոց շնորհակալութիւնը թէ՛ առ նուիրատու բարերարն և թէ առ բարեջան անօրէնութիւնն Արամեան ընկերութեան, որ իր անընդհատ յարատեւութեամբն և արդիւնաւէտ ջանքով ուրիշ ազգային ընկերութեանց օրինակ ըլլալու արժանի է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հալէպի նոր կուսակալութեան ընդհանուր կառավարիչ Վսեմ. Ահմէտ Ճէվտէթ փաշան շաբաթ օրը մայրաքաղաքէս ծանրոյ ելաւ արքունական Սալիգը-Շաւի Փրգաթով։

— Էդիրնէպօլսոյ ընդհանուր կառավարիչ Վսեմ. Խուրշիտ փաշան ալ հինգշաբթի օրը մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ իր պաշտօնատեղին երթալու համար։ Էդիրնէպօլսոյ բնակիչք մեծ անհամբերութեամբ կըսպասէին նոր կուսակալին, յուսալով որ իրենց վրայ ծանրացած բազմատեսակ վեղծումները վերջ կը գտնեն։

—Անցեալ շաբթու հասարակաց կրթութեան պաշտօնատան կողմանէ Մեճմուայի Հավատիս խմբագրութեան գրուած ազդարարութիւն մը՝ մէկ ամիս քիչեալ լրագիրը կը դադրեցնէ՝ տէրութեան երկուական վիճակին վրայ գրած մէկ յօդուածին համար։

Կայսերական կառավարութեան վճիռը մեք ալ Մեճմուայի հետ կը յարգենք, բայց չենք կրնար մեր պաշտօնակցին կրած պատժոյ թէ և ժամանակաւոր դադարման վրայ մեր ցաւակցութիւնը չյայտնել։

— Ասկէց երեք տարի առաջ դադրեալ Միւնատիի Իզհարե լրագրին և ժամանակէ մ՚ի վեր հրատարակուած Վաքայի Հավատիս անուն թերթին խմբագիր Պ. Կ. Փանոսեան, Մանզումէի Էֆքեար անուն լրագիր մը հանելու համար կայսերական կառավարութենէն արտօնութիւն առած ըլլալով, այս շաբթու հրատարակութեան սկսաւ։ Թէև Վաքայի հետ մեր ունեցած վէճերը ծանօթ են, (որք երբեք մեր կողմանէ սկսած չեն), Պ. Փանոսեանի հետ բնաւ անձնական ատելութիւն մը չունենալով, ամենայն անկեղծութեամբ իր նոր ձեռնարկութեան յաջողութիւն կը մաղթենք, յուսալով որ այս նոր թերթը Վաքայէն աւելի պատուաւոր դիրք մը բռնելու կը հետեւի։

— Վարնէն գրուած նամակները կը ծանուցանեն թէ Հինձք գիւղի մէջ պատահած ոճրագործութեան հեղինակները դեռ գտնուած չեն։ Վսեմ. Իզ. Մուխլիս փաշան՝ եղած քննութիւններէն գոհ չըլլալով, անձամբ քիչեալ գիւղը գացեր և սպանելոց գիակները գերեզմանէն հանել տալով քններ է։ Խղդուած ըլլալուն նշանները տակաւին կը տեսնուին եղեր։ Սակայն գիտնութիւնը կատարեալ ըլլալու համար, Վսեմ. փաշան սպանելոց սիրտն ու գլուխը կտրել կամ հանել տուեր է, որպէս զի մայրաքաղաքիս բժշկական դպրոցը բերուելով խեղդուած ըլլալնին հոս ալ ստուգուի։

Այս սարսափելի եղեռնագործութեան վրայ մինչև հիմայ առնուած տեղեկութեանց նայելով, սպանելոց խեղդուած ըլլալուն տարակոյս չկայ, և մանաւանդ գող տան մը մէջ խեղդուելնին ապացուցուած ըլլալով, հարկ կըլլայ ըսել թէ ոճրագործը տանը մէջէն է, և թէ նոզկալի մոլեռանդութենէ կամ ուրիշ պատճառէ մը շարժեալ գործեր է այս քամենելի բարբարոսութիւնը։

—Գաղղիոյ Արդարութեան գործոց պաշտօնէութեան կայսեր տեղեկագիր մը մասոյ 1865 տարւոյն մէջ տեսնուած դատաստաններուն վրայ։ Եղեռնադատ ատեաններուն առջև ներկայացած ամբաստանութեանց թիւն էր 1864ին 3·447, իսկ ամբաստանելոց թիւն էր 4·252, որոց 3·505 էրիկ մարդ և մնացածը կին, այսինքն ամբաստանելոց հարիւրին 82ն էրիկ մարդ էին և 18 կին։ Ամբաստանելոց մեծ մասն 30էն 40 տարեկան էին, ամուրիներն ամուսնացեալներէն շատ էին և հարիւրին 39 միայն կարդալ գրել գիտեն. իսկ կատարեալ դաստիարակութիւն ունեցող խիստ քիչ կը գտնուի։ Այս վիճակագրութիւնը մաթեմաթիքական ապացոյց մ՚է, թէ որչափ ուսմունքը ժողովրդոց բարոյականութեան վրայ ազդեցութիւն ունի։ Ինքնասպանութեանց թիւն 1864ին 4·521 եղած է, որոց 3·599ը էրիկ մարդ, և 922ը կին։

— Մուսուլէն առնուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ քօլէրան սաստիկ ջարդ կընէ Բէֆանտուզի մէջ, որ Քիւրտիսթանի հարաւային կողմը քաղաք մ՚է Մուսուլի և Պարսից սահմանագլխին մէջ, և մեծապէս կը վախցուի եղեր որ Տիգրիսի արևմեան կողմէն բոլոր Միջագետաց և Ասորեստանի մէջ չտարածի։

Տփխիսէն գրուած հետևեալ յօդուածին հրատարակութիւնը խնդրուելով մեզնէ, անկողմնակալութեան համար կը հրատարակենք՝ մեր կողմանէ պէտք եղած դիտողութիւնները ծանօթութեամբք յաւելցնելով։

«Այս օրերս մեր ձեռքը հասաւ Կոստանդնուպոլիս տպած Հայերէն «Մասիս» լրագրի 715 համարը, որի մէջ ՚ի զարմանս մեր ամենեցուն, նոյն լրագրի խոհական հրատարակիչը թոյլ է տուել պարունակելու մի նամակ Մարկոս Աղաբէկեանի գրած առ նա ՚ի 5 նոյեմբերի անցեալ ամի, որով նա ողբալու գոյներով նկարագրում է Ռուսաստանի Հայոց այժմեան վիճակը, և վշտակից է լինում Հայոց իբրև կրած նեղութեանցը եւայլն։ Ասացի, որ մենք զարմացանք Պ. Խաթիսեանի այս տեսակ յօդուած իւր էջերում տպելու մասին, որովհետև նրա լրագիրը իբրև ազգային պաշտօնական թերթ*, պէտք է պարունակէ ապացուցեալ բանաւորութիւնք, մանաւանդ այսպիսի փոխ առարկայից մէջ, և ո՛չ թէ կըրքից կամ այլ պատճառներից յառաջացած զրպարտութիւններ։ Իւր առա՛ այս առիթով միայն ձեռք պարկի հըրատարակէ ցրել Պ. Աղաբէկեանի զրպարտութիւնքը, շատ համառօտ, բայց հաստատուն փաստերով։

Միայն առաջուց կասեմ, որ մենք ո՛չ մի տէրութիւն բամբասելու փառահւութիւնը չենք յանձն առնում. մենք ճանաչելով մեր ազգի վրայ ախոյժ ազդող ունեցած խնամքը, ամէնից աւելի գոհ լինիմք. մենք զԱստուած և ըզմարդիկ վկայ չենք կոչում. թո՛ղ ընթերցօղք իրանք կշռադատին մեր դըրածների ստուգութիւնը և անստուգութիւնը։

Ա. Պ. Աղաբէկեանը անգութ լեզուաւ յարձակւում է Մոսկուայու Լազարեանց ճեմարանի օրէնսուսոյց Գերապատիւ Մսեր վարժապետի վերայ. պատճառ, որ նա նոյն ուսումնարանի Յօբէլեան հանդիսում ասած ճառի մէջ ասել է, թէ Ռուսաստանի Հայք «երջանկեալ են փառօք, բարեբաստեալ կենօք եւայլն» և այս ճառը առիթ առնելով սկսում է նմանապէս բամբասել Լազարեան Հայոց ազգի բարեբար տոհմը, իբրև թէ նոքա շեղուել են նոյն ճեմարանի հիմնադրի շաւղից, և թէ Յօբէլեան հանդէսի կատարման ժամանակը երգել են «Տէ՛ր կեցո՛ զԹագաւորս և ո՛չ, Տէ՛ր կեցո՛ զՀայս եւայլն։» Իւր այս յօդուածին պատասխան չեմ տալ, յուսալով, որ Գեր. Մսեր վարժապետը իբրև հինօրեայ և մեծաւոր վկայ հանգամանաց այն ճեմարանին և բազմօգուտ երախտեաց Լազարեանց տոհմին, ինքը կուղղէ այս մասին իւր պատասխանը հաստատուն փաստերով։ Միայն ցաւելի է, նա և ամօթից կարմրում ենք փոխանակ Պ. Աղաբէկեանի, անոր համար որ նա յանցանք է համարում կայսեր կենաց համար աղօթելը Յօբէլեան հանդէսի ժամանակի*։ Այլ մենք աշակերտելով Առաքելաշունչ գրոց և մանաւանդ Պօղոսի պատուէրին, նաև աղաչանքին, որ գրում է «և արդ աղաչեմ նախ քան զամենայն առնել աղօթս՝ խնդրուածս՝ պաղատանս՝ գոհութիւնս վասն ամենայն մարդկան, «մանաւանդ վասն թագաւորաց և ամենայն իշխանաց, զի խաղաղութեամբ և հանդարտութեամբ վարեսցուք ըզկեանս մեր, ամենայն Աստուածպաշտութեամբ և սրբութեամբ, զի այն է բարի և ընդունելի առաջի փրկչին մերոյ Աստուծոյ» Տիմ Ա. Գլ. Բ. 1. 2. 3. միշտ պարտական ենք համարում մեր անձը իբրև Աստուծոյ կամացը հաւատարիմ հպատակներ աղօթել վասն կենաց բարեբար կայսեր մերոյ։

Բ. Պ. Աղաբէկեանը երկրորդէն բամբասելով վեհագոյն Լազարեանց տոհմը, և Գերապատիւ Մսեր վարժապետը, անցնում է դէպի մի խոստովանութիւն անելով. «ամբողջ վեց տարի Ռուսիոյ Հայաստանում լինելով զանազան տեղեր ման գալով (մինչ այն Թիֆլիզեց Էջմիածին է գնացել և անկից ... վերադարձել) և տեղական Հայոց վիճակին ականատես լինելով և ծանօթութիւնք հաւաքելով, առաջի Աստուծոյ և մարդկան խոստովանում ենք, որ Ռուսիոյ Հայ ժողովրդեան չորսէն երեք մասը վերջին աղքատութեան մէջ են։ Հարկերու ծանրութիւնը մէկ կողմէն, գաւառապետներու և նահանգապետներու հարստահարութիւնքը միւս կողմէն, աւազակներու աւարառութիւնքը մի կողմէն, տեղական դատաւորաց անիրաւօրէն արդարութիւնը հրապարակում վաճառելութիւնը միւս կողմէն, թշուառ բնակիչներուն մանաւանդ գիւղականներուն այն աստիճան աղքատութեան են հասուցած, որ շուներ բերանն է հասած։»

Ճշմարտասէր Հայեր, լսեցէ՛ք այժմ ո՛չ վեց տարի Ռուսիոյ Հայոց մէջ բնակող, այլ բուն նոյա մէջ ծնած և սնած վաթսունամեայ ձեր եղբօր խոստովանութիւնը. Աղաբէկեանի առաջինների ապատասխանութիւն ասած բանները, մեր միջոցն են բերում մեր հօրերի պատմածը, մանաւանդ մեր աչքով անգամ տեսածներս. Կովկասեան այս կողմերը Ռուսաց հովանաւորութեան տակ մտնելից առաջ Թիֆլիզ քաղաքը, Թողնենք շրջակայքը, մի առուր պարսպի մէջ էր ամփոփւում, նորա դռները գիշերները փակւում էին, և եթէ աւարառութեան բէղըլից դուրս ըք մնամար, անշուշտ գերութեան կը մատնուէր. նմանապէս նորա շրջակայքը էին միշտ պաշտպան վիճակի մէջ. Ասածներիս վկայ են նաև բոլոր գիւղերումը կանգնած այժմ կիսաւերծած աշտարակները. Թողնենք ասել Աղա Մահմէտ խանի և նորա նախորդների ժամանակների վրայ. Արդէն ամենեցուն յայտնի է, թէ ո՛րքան Հայք գոհ եղան նոցա անգութ բռնաւորութեանը, և ո՛րքան Հայք բռնարար սուսերով ցան դառնալ դէպի մահմէտական կըրօնը. Այժմ ո՛ւր են լսւում այսպիսի աւարառութիւններ. Այժմ շնորհիւ Ռուսաց տէրութեան կովկասեան նահանգներումը թագաւորում է խաղաղութիւն, այժմ ազատաբար կանայք և մանկունք գիւղէ գիւղ և քաղաքէ քաղաք կերթևեկին առանց ինչ երկիւղի։ Եթէ Պ. Աղաբէկեանը աղքատութիւն ասելով կամենում է ցոյց տալ երբեմն լեռնական ազգաց մերձակայ սահմաններումը ապաստանելը, մի թէ յայտնի չէ՞ նորան, թէ նոյն իսկ հպատակաց անդորրութեան համար Ռուսաց տէրութիւնը անթիւ գանձեր և անհամար զօրքեր ՚ի գործ դնելով, մինչև հալեւ խաղաղ նուաճեց այն ապստամբ ազգերը, և կովկասեան և յայսկոյս կովկասեան նահանգներումը կը տիրէ լուռ խաղաղութիւն և անդորրութիւն։ Մենք չենք կարծում թէ Պ. Աղաբէկեանը աղքատութիւն բառով կամենում է ցոյց տալ ասիական գիւղացիներ, որոնք պատահում են ամենայն տէրութեանց մէջ։ Գտանենք այժմ դէպ ՚ի դատաւորաց անիրաւութիւնը. Մենք չենք կարօղ հաստատել թէ Ռուսաց կառավարիչք և դատաւորքը բոլորը սուրբ են, նոցանից մէջ կը պատահին բացառութիւնք, բայց քննենք մենք Ռուսաց օրինաց ոգին և կը տեսնենք քանի քանի դատաւորներ և իշխաններ իրանց յանձն եղեալ պաշտօնը չարաչար գործածելու համար, անդարձ կորստեան մատնուել են և կը մատնուին։ Ռուսաց տէրութիւնը առաւել ևս ժողովրդեան անդորրութեան հոգսը քաշելով, այժմ գիւղերումը կարգեց առանձին դատաւորներ նոյն իսկ գիւղէ բընակիչներից, և իւրաքանչիւր գիւղական վէճը պիտի դատեն և վճռեն նոյն դատաւորները առանց մասնակցութեան դատաւորների և այլ պաշտօնական անձանց։ Բայց յայտնէ շուտով կը բացուին հրապարակական դատարաններ ամենայն քաղաքներումը, ուր բոլոր դատեր կը քննուին և կը դատուին հրապարակաւ, ինչպէս Եւրոպայի մէջ։

Բայց ես հաւատարիմ մնալով իմ խոստմանս զոր սկզբումն յայտնեցի, չեմ կամենում համեմատութիւն առնել մեր և մեր սահմանակից ազգերի դատաւորների և կառավարիչների մէջ։

Յետոյ Պ. Աղաբէկեանը յառաջ է բերում ժողովրդեան աղքատութիւնը, որոց (ինչպէս նա ասում է) «շունչերը բերանն է հասել հարկերու ծանրութեանց։» Նախ՝ մեր գիւղական ժողովուրդքը այնպէս աղքատ չեն, ինչպէս Պ. Աղաբէկեանը նկարագրում է։ Երկրորդ հարկերը այնպէս ծանր չեն. գիւղականաց հարկը որոշած է նահանգների յարմարութեան համաձայն, ամէն մի անձից տարեկան հարկը առանից մինչև 15 մանէթ և այն նոցա համար, որոնք արքունի գիւղերու մէջ բնակին, իսկ կալուածատէրերի գիւղերումը բընակողները կիսով չափ պակաս են վըճարում, բստ որում՝ նոյն կալուածատէրերին ևս վճարում են սահմանեալ հարկը. Այս հարկերը չեն կարող աղքատացնել ժողովրդին։ Ժողովուրդը կալուածոց ծուլութեամբ, և իւրաքանչիւր ձեռնարկութեանց մէջ յառաջդիմութեանց յետ մնալով, պաշտելով իւր հայրենի նախապաշարմունքը։

Միայն թո՛ղ ներուի ինձ ասել, թէ այս հանգամանքների մէջ անգամ Ռուսաց Հայաստանի հասարակ ժողովուրդը չէ այնքան աղքատ և անշքեալ, ինչպէս իւր սահմանակիցքը։ Այս բանիս մի պարզ և անհերքելի ապացոյց ասեմ։ Մօտ ամիս սկսած պարսից և օսմանեան աշխարհներից մշակութեան համար մօտ կը լինին Թիֆլիզումն և անոր նահանգներումը և գիւղերումը, Հայ, Թուրք, տաճիկ և կաթոլիկ մինչև 15 հազար հոգի։ Սոցանից ամեն մինը մինչև հոկտեմբերի վերջը բանելով կը վաստկին 50ից մինչև 100 մանէթ և կը վերադառնան իրանց հայրենիքը։ Այժմ հարցում ենք մեր ժողովրդեան վրայ ցաւօղ Պարոնին, արդեօք վերադրեալ թուի հարիւրից մինն անգամ մեր ազգայիններից, եթէ կան, գնո՞ւմ են մըշակութեան համար այլ տէրութեանց երկիրները։

Գ. Պ. Աղաբէկեանը իւրու առաջուց իւր ասածներին դրում է «Մեր ասածի ապացոյց լինի այս տարուան Թիֆլիզու խռովութեան անցքը, որ ծանր հարկերու էլ կարող չլինելով դիմանալ, ապստամբութեան են դիմել բնակիչները, և իրանց անձերը թնդանոթներու ռումբերուն են մատնել և բանտարկութեան տառապանքներու։» Պ. Աղաբէկեանը չգիտեմ, ապստամբ բառի նշանակութիւնը չէ՞ գիտացել, թէ համբուրելով մատնում է Թիֆլիզու ժողովուրդը։ Թիֆլիզու ժողովուրդը ո՛չ միայն գործով չէ ապստամբել, այլ և մտքին անգամ չէ անցկացրել, բստ որում ապստամբել նշանակում է անհնազանդ լինել իշխանի կամ օրինաց (տաճկերէն ասելով, զօրպալըգ, պաշ գալտըրմագ) այդ արատ անունը մեր ժողովրդեան վրայ չդրեց կառավարութիւնը, այլ անցեալ տարույ յունիս 27ին և 28ին անցքը անուանեց անկարգութիւն, և յիրաւի այդպէս էր, բայց չգիտեմ, թէ ինչո՞ւ խղճութեամբ չէն գրում այն ցաւելի եղելութիւնը։ Իւր առհասարակ այս է խղճութիւնը։ Սորանից առաջ տարի առաջ Թիֆլիզումն եղողները ականատես են եղել նորա փողոցների անտանելի ցեխերին ու նրա ջրանցքների ապականութիւններին։ Այն անվայելչութեանց, նաև վնասակարութեան առաջը առնելու համար, կառավարութիւնը քաղաքումը միւսք ունեցողների պատգամաւորների համաձայնութեամբ անօրինեց քաղաքի բոլոր փողոցները սալայատակ առնել, իսկ ջրանցքների վերայ քարուկիր թաղ կապել. սալայատակների ծախսը յանձն առան կալուածքի տէրերը, որ ամեն մարդ իւրեանց առաջը, կամ ինքը սալայատակ առնէ, կամ վճարէ այն շինութեան կարգաւ առուրին, ինչ որ նշանակած է, իսկ ջըրանցքների ծախսը վճարէ քաղաքական կառավարութիւնը քաղաքին պատկան եկամուտից, և այսպէս հետզհետէ շինուեցան սալայատակները և ջրանցքի թաղերը։ Սորանից յետոյ հարկաւոր եղաւ հոգալ նոյն սալայատակները մաքուր պահպանելու և կարկատելու համար. նմանապէս քաղաքի ծախսը լրացնելու համար։ Այս ևս առանձին մանաւանդ ժողովով կարգաւորուեցաւ, որ քաղաքի օգտի համար 1° խանչըք ծախողների (մըլլան շերահի) հարկերի վերայ աւելացան մանէթին 25 կոպէկ, 2° սեղանական կառքի տէրերը վճարեն ամեն մի ձիու համար 10 մանէթ, նըստելու ձիու համար 5 մանէթ, քըեհայլ թէ կառքի ու թէ այլ հարկատուութեանց մէջ բանեցնելու ձիերից ամեն մինին 3 մանէթ. քար, հող, աւելու և այլ այսպիսի նիւթեր կրելու սայլերի լծուած ձիերից մի մի մանէթ. 3° որ շինութեան համար փողոցներումը մասալա դնէ, ամենը ամենայն քառակուսի սաժէն բռնած տեղի համար վճարէ 10 կոպէկ, և 4° քաղաքին պատկանեալ տեղերին ով որ կառք կամ գամ բերէ, պարտ է տեղին արդիւնաւորութեան և արգինուորութեան յարմար հարկ վճարէ։ Այս բոլոր հարկերը պէտք է ժողովուին քաղաքական կառավարութեան մէջ, որք նախագահը, քաղաքագլուխը և միւս վեց անդամները քուէարկութեամբ ընտրած՚են հասարակութիւնից և այս նոր ոլորտից ժողովուած գումարը նոյն դատարանի մատակարարութեամբ պէտք է գործ դրուի փողոցները յատակելու և սալայատակները կարկատելու համար։ Իւր այսպէս արդեօ՞ք հրեւում է, որ նախ այս հարկերին և ոչ մի դրամ մանելու չէր արքունի գանձարանը, երկրորդ քիչեալ հարկերին ոչ մինը աղքատ հասարակութեան հա-

---

* Կերևի որ յօդուածին հեղինակը Մասիսի փութաջան ընթերցողներէն ըլլալու չէ, վասն զի, եթէ մեր լրագրին սկզբանցն ու գրութեանը տեղեկութիւն ունենար, նախ պաշտօնական թերթ չէր համարեր զայն, եւ երկրորդ Ռուսիոյ ազգայնոց վիճակին վրայ կարևոր տեղեկութիւններ պարունակող եւ հեղինակին ստորագրութեամբ վաւերացեալ նամակի մը հրատարակութեան համար զմեզ չէր մեղադրեր։

Մասիս Ազգին օգտին կամ յառաջդիմութեանը ծառայելու եւ կամ վիճակը ծանուցանելու նպատակաւ իրեն հաղորդուած գրութիւնները միշտ յօժարութեամբ կընդունի, առանց հարկադրեալ ըլլալու անոնց մէջ յայտնուած ամեն կարծիքներն իբրեւ անսուտ պատգամ ընդունելու կամ անոնց տուած տեղեկութիւններն իբրեւ անսխալ ստուգութիւն ճանչելու. բաւական է որ լրջմտութեամբ գրուած ըլլան, եւ գրողին պատուաւորութեանը վրայ վկայութիւն ունենայ։ Ծ. Խ.

* Թէ եւ մեզ չվերաբերիր Պ. Մարկոս Աղաբէկեանի գրածներուն փաստաբան կանգնիլ, բայց եւ այնպէս կրնանք ըսել թէ Պ. Աղաբէկեանի խօսքերը՝ ո՛չ թէ կայսեր համար եղած բարեմաղթութիւններն յանցանք համարելու իմաստ մը կուտան մեզ, այլ պարզապէս գանգատ մ՚են թէ ինչու համար Լազարեանց ճեմարանի յոբելեան հանդիսին մէջ Հայոց ազգին համար ալ բարեմաղթութիւններ չեն ըլլար, եւ ռուսերէն երգերուն հետ հայերէն երգեր ալ չեն երգուիր, եթէ Լազարեանց ճեմարանը՝ ո՛չ թէ լոկ անուամբ՝ այլ իրօք ազգային հաստատութիւն մը մնացած է։ Ծ. Խ.

* Պ. Մ. Աղաբէկեանի եւ նոյն յօդուածի հեղինակին իրարու հակառակ տեղեկութեանց վրայ ուղիղ դատաստան մ՚ընելու համար՝ ռուսիաբնակ Հայոց նիւթական եւ քաղաքային վիճակին ականատես վկայ ըլլալ հարկ է. Բայց որ եւ է պարագայի մէջ, Ռուսիոյ եւ ուրիշ տեղուոյ աշխարհագրէս ազգայինք անշուշտ լաւ կրնան գատել իրենց վիճակը՝ մէկ մէկու բաղդատութեամբ։ Ծ. Խ.

մար ծանրութիւնն չէր․ բայց կիրքերը և անհեռատեսութեանը այս անդ փոփոխելի խիտուրեանց անսովոր խաղը․ ժողովրդեան մէջ համբաւ տարածուեցաւ, թէ ոչ չորս տեսակ հարկ է աւելցնել, այլ նորա թիւը հասնում է երեսունի, և այս նոր հարկերի դրուելու պատճառ բռնելով քաղաքացու Պ․ Վարդանեանին, և նոր նշանակած հարկապահանջ Պ․ Բաշբէուկ Մէլիքեանցին, ռամիկ ժողովուրդը առանց բնաւին մանկցութեան, նաև հակառակ կամաց ժողովրդեան խոհական մասին, յունիսի 27 ին կողոպտեցին Պ․ Վարդանեանի տունը, և անգթաբար սպանեցին Պ․ Բաշբէուկեանին։ Ոստիկան իշխանութիւնը այս գործի մէջ կատաղի խուժանի դէմ վճռականութեամբ վարուելով, բռնութիւն չբանեցուց, թէև մի դիպուածով արձակուեցան մի քանի հրացաններ։ Թէպէտ համքարները անխոհեմաբար յունիսի 28 ին քաշեցին բոլոր կրպակները, արգելելով նաև կենաց հարկաւոր կերակուրների վաճառումը, սակայն տեղական իշխանութիւնը սկսաւ յորդորանօք պաշտօնատար անձանց և նոյն իսկ ժողովրդեան պատուաւոր անդամների բերանով հասկացնել ժողովրդեանը իւր պարտաւորութիւնը և տարածուած համբաւների սուտ լինելը, և այսպէս տիրեց քաղաքի մէջ լիովին խաղաղութիւն։ Ահա այս է բոլոր եղելութիւնը, զոր Պ․ Աղաբէկեանը կոչում է հարկերի ծանրութիւններից յառաջացած ապստամբութիւն։ Այժմ հարցում ենք խոհական ընթերցողներին, այս հարկը, որ հասարակ ժողովրդին ամենևին ծանրութիւն չէ, և արքունի գանձարանին ոչինչ օգուտ, կարելի՞ է անուանել ապստամբութեան պատճառ, և նոյն իսկ եղելութիւնը ապստամբութիւն։

Մնացեալը հետևեալ թուով։

ՊՈՐՍԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Փարիզ 5 մարտ

Օսմ․ Ընդ․ Պարտք 5 0/0 38 75
Փոխառութիւն 1863ի 325
» 1865ի 312․ 50

Լոնտր 6 մարտ

Օսմ․ Ընդ․ պարտք 38—38 1/4

Փոխանակութիւն (Քամպիօ)
Լոնտրա 3 ամիս պայմ․ Լ․ Ս․ 109 3/4 ղրշ․
Մարսիլիա » » Լ․ Օսմ․ 23, 05 ֆր․

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ․ Պօլիս 25 փետր․

Բամպակի առևտրոյն անհաստատ վիճակը դարձեալ քանի մը խօսք ըսել հարկ կընէ․ Ամերիկայէն գալիք բամպակին քանակութեան վրայ շատ կերպ տեղեկութիւններ առնուեցան, ոմանք յիշեալ քանակութիւնը կը նուազեցընէին և ոմանք կաւելցընէին։ Բայց հիմայ գրեթէ ամեն առևտրական շրջաբերականներն Ամերիկայի բամպակն այս տարուան համար 2 միլիոն հակ կը հաշուեն, ուրկից 7 կամ 800 000 հակ Ամերիկայի ներքին սպառման համար հազիւ բաւական կը կարծուի, և Եւրոպա գալու համար 1․200․000 հակ կը մնայ․ Շահու հրապոյրը մեծ ջանք ընել կուտայ Ամերիկացւոց բամպակի մշակութիւնն առաջուան վիճակին հասցընելու համար, բայց առաջուան դրամագլուխը գրեթէ բոլորովին ոչնչացած ըլլալով նոր դրամագլուխ պէտք է, և ազատեալ սևերուն վիճակը տակաւին կանոնաւորեալ չըլլալով ժամանակ կանցնի։ Մարտ ամսին արդէն հասած է երբ հողերը կը պատրաստուին և ապրիլին բամպակը կը սերմանուի, բայց տակաւին կուսակցութիւնները կը վիճին, հարաւին վերակազմութիւնը ծանր յառաջ կերթայ, և բամպակին մշակութիւնն երկրորդական կարգի կը ձգուի։ Ամերիկայի մշակութիւնն եթէ առաջուան վիճակին հասնի, ուրիշ բամպակաբեր երկիրները չեն կրնար անոր հետ մրցիլ, ուստի և ինչպէս միշտ ըսած ենք բամպակին գիներն աստիճանաւոր կերպով հինգ տարի յառաջ եղած վիճակին կը հասնին և բամպակաբեր երկիրներն ալ աստիճանաւոր կերպով դարձեալ առաջուան Ամերիկայի կը թողուն, ինչպէս այս տարի ուրիշ տեղերէ եկած բամպակին անցեալ տարիներուն վրայ ունեցած համեմատաբար նուազութիւնէն կրնայ տեսնուիլ։ Արդէն գիներու թուլութեան մէկ պատճառն ալ Ամերիկայի բամպակը կարծուածէն աւելի շատ ըլլալը կրնայ համարուիլ։ Սակայն տարապագործեալ բամպակներէն ապրանքը նախնական նիւթէն համեմատութեամբ աւելի սուղ է, վասն զի ուզողները շատ են։

…… խմբագիր․

Ձեր ազգօգուտ լրագրոյն յառաջիկայ թերթով հետևեալ երկտող ազդարարութիւնս ծանուցանելու բարեհաճելնիդ կը խնդրեմ։

Պատմութեանց մէջ յիշուած ու անմահ մնացած Շամիրամ Ասորեստանեայց թագուհւոյն ողբերգութիւնը մեծաւ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի 'ի նպաստ իմ․ ողբերգութեան դիւցազնուհին և անձինքը Ազգ․ պատմութեան մէջ յիշուած ու Ասիոյ ժողովրդեան հետ յարաբերութիւն ունեցած ըլլալով, գրեթէ երևոյթս Ազգ․ հանդէս մը կրնայ համարուիլ, ուրոյն գեղեցկութիւնը, իմաստից վսեմութիւնը, տեսարանի շքեղութիւն ու սոսկում պատճառող դարձուածներ պարունակելով, կը համարձակիմ ըսել թէ այս ճաշակով խաղ մը Ա․ անգամ կը ներկայանայ հասարակութեան, ողբերգութեան գեղեցկութեանը համապատասխանող դառնալու ջանքով թէ վարչութեան և թէ նպաստաւորեալս կողմանէ ամեն խնամք տարուելու վրայ է։ Բաջայս եմ որ այսչափ ուշադրութեամբ և հոգատարութեամբ պատրաստուած ընտիր ողբերգութիւն մը խուռն բազմութեամբ կը պատուուի։

Ներկայացման օրը ուրիշ յայտարարութեամբ պիտի ծանուցանեմք, այսինքն այն ատեն երբ թէ վարչութիւնը և թէ նպաստաւորեալս ողբերգութեան կատարեալ պատրաստութեանը վկայեմք։

1866 փետր․ 21 Ս․ Պէնկլեան

ԹԱՏՐՈՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

1866 ՓԵՏՐ․ 27 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄ 2 1/2

ՊՈԼԻԿՏՈՍ

ՎԿԱՅ ՀԱՅԿԱԶՆ

Ողբերգութիւն Պ․ Գոռնէյլի 'ի հինգ Արարուածս

Ազգ մը որ իր բնիկ լեզուն այնչափ քաղաքական աւերածներէն կրցեր է զերծ պահել, և սիրէ զնոյնը մշակել, — և ունի Թատրոն մը՝ ուր անհուն բարոյական և նիւթական դժուարութեանց դիմագրաւ ափ մը ազգայինք ջանան հայրենի լեզուին հետ թատերական արհեստը ծաղկեցնել, չէր կրնար երկար ատեն Պոլիկտոսի պէս հրաշալի ողբերգութեան մը հանդէսին անճաշակ մնալ․ մանաւանդ որ սիրելի է միշտ, քան 'ի մերայնոց, օտարազգի Գոռնէյլին պէս աշխարհահռչակ հանճարի բանաստեղծական վկայութիւնն ունենալ դրուատիչ Պոլիկտոսի նման հակազանց առաքինութեան։

Որչափ Թատերախաղին թարգմանութիւնն և ներկայացմունքը դժուարին, նոյնչափ վարչութիւնն և դերասանք Արևելեան Թատրոնիս պիտի հընարին իրենց ըրած ջանքովն, թէ ոչ խաղին վսեմութեան մօտենալու, գոնէ ազգակցաց տուած քաջալերութեան և համակրութեան իրաւամբ արժանի ըլլալու։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Ս․ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՎԱՐՄԱՆՑ

ՇԱՐԱԳՐԵԱՑ ՅՈՎՍԷՓ Յ․ ՊԱՅԵԱՆ

Այս աշխարհահռչակ ազգասէր հեղինակը՝ սիրուն գրքոյկի մը մէջ պարզ և զուարճալի ոճով խրատալից և օգտաւէտ խրատներ և ընդհանուր ազգաց վրայ պատմութիւններ շարադրած է։

Գիրքը գեղեցիկ, գիրերը և տպագրութիւնը փայլուն (Փարիզ տպուած է) պատկերազարդ, գինն ալ շատ աժան՝ այսինքն 10 ղրշ․ և կը ծախուի Հայ գրավաճառաց քով 'ի Պօլիս, և 'ի Բերա Գալաթա սարայի դիմաց Մ․ Ոսկեմեան Գալէճեանի գրավաճառին քով։

ԹՈՒՂԹ ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ

ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆԻՆ ԴՌԱՆ ԿԻՑ ԹԻՒ 12 ԵՒ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ
ԱՄԵՆԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾ ԵՒ ՄԱՆՐ ՎԱՃԱՌՈՒՄՈՒՆՔ

Յ․ ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ․

Պատիւ ունին ազգը հասարակութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և գրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կաղամարներ, ընդօրինակութեան մամուլներ, գրիչ, մելան, կնքամոմ, կանոն, գրաւալ, Եւայլն Եւայլն Եւրոպիոյ գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կարող են պզտիկ ամեն թղթավաճառներէն աւելի աժան գիներով ծախելու թէ մնտուկով և թէ հատով ուզողներուն․ հասարակութեան դիւրութեանը համար վերջին գիները օրինակներուն վրայ նշանակուած են, մնտուկով կամ շատ առնողներուն համար օրինաւոր զեղչ ըլլալու պայմանաւ։ Գաւառներէն թուղթ Եւայլն ուզողները կրնան դիւրութեամբ ստանալ, և այնպիսեաց օրինակներն ալ կը ղրկուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով․ նամակները պէտք է վճարուած ըլլան

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

1866 ՄԱՐՏ 1 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐԸ

ԲԱՑ Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԷՆ

Թիւ Շոգեն.	Ժամք	
16	1	Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Ստենիա, Էմիրկեան, Հիսար, Պէպէք.
2	2 1/4	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Հիսար, Պէպէք, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
18	4 1/4	Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Ստենիա, Էմիրկեան, Հիսար, Պէպէք, (ուրբաթ օրերը Վանիքէօյ եւ Պէյլէրպէյի).
6	5 3/4	Պէյքօզէն Բաշպաղչէ, Գանլըճա, Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուք.
17	4	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէյքօզ, Բաշպաղչէ, Գանլըճա, Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, (ուրբաթ օրերըն զատ).
8	1 1/2	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
1	2	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
9	2 3/4	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
8	4	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ.
6	5 1/4	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ (ուրբաթ օրերըն զատ).
1	8 3/4	Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Օրթա. Պէշիկ. Գապաթաշ.

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆԵԼԻՔ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ ԲԱՑ Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԷՆ

Թիւ Շոգեն.	Ժամք	
8	3	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ.
1	3 3/4	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկեան, Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Ենի Մահալլէ.
2	4	Կամուրջէն շիտակ Առնաւուտքէօյ.
6	9	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ, (անկէց շիտակ կամուրջը կը դառնայ).
16	10	Պէպէք, Հիսար, Էմիրկ. Ենիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Ենի Մահալլէ.
8	9 3/4	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչէշմէ, Առնաւուտ. եւ անկից կամուրջը.
9	10 1/2	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտ. եւ անկից կամուրջը.
18	10 3/4	Պէպէք, Հիսար, Էմիրկեան, Ստենիա, Ենիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Ենի Մահալլէ.
17	10 1/2	Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլլի, Հիսար, Գանլըճա, Բաշպաղչէ, Պէյքօզ, (ուրբաթ օրերէն զատ).
6	11	Գուզկունճուգ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Հիսար, Գանլըճա, Պէյքօզ. (ուրբաթ օրերը 10 3/4 ին պիտի ելլէ.
2	11	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկեան, Ենիքէօյ.
1	11 1/	Գապա. Պէշիկ. Օրթ ա. Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ.
8	11/40	Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ.

1866 ՄԱՐՏ 6 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆԵԼՈՒ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամք			
1			Մէկ շոգենաւ մը Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
1 3/4	»	»	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ Պէշիկ. Գապաթաշ.
4	»	»	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէքօզ, Բաշպաղչէ, Գանլըճա, Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ եւ Պէյլէրպէյի.
4	»	»	Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Ստենիա, Էմիրկեան, Հիսար, Պէպէք, Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
8 1/4	»	»	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
9	»	»	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէյքօզ, Բաշպաղչէ, Գանլըճա, Հիսար, Վանիքէօյ, Չէնկէլ քէօյ, Պէյլէրպէյի եւ Իւսկիւտար.
9 1/2	»	»	Ենի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապ. Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Հիսար, Առնաւ. Օրթաք, Պէշիկթ. Գապաթաշ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆԵԼՈՒ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամք			
2 1/2	»	»	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկեան, Ենիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւք. Ենի Մահալլէ.
3 1/2	»	»	Իւսկիւտար, Գուզկունճուգ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլլի, Հիսար, Գանլըճա, Բաշպաղչէ, Պէյքօզ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ.
4	»	»	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկեան, Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ.
9 3/4	»	»	Պէշիկթ. Օրթա. Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկեան, Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Ենի Մահալլէ.
10 1/2	»	»	Պէյլէրպէյիէն մինչեւ Պէյքօզ հանդիպելով.
10 3/4	»	»	Պէշիկթ. Օրթա. Գուրուչէշմէ, Պէպէք, Հիսար, Էմիրկեան, Ստենիա, Ենիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտ.
11 1/4	»	»	Գապաթաշ, Պէշիկթ. Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ.

Ամեն ուրբաթ օրերը կամուրջէն ժամը 3 1/2 ին մէկ շոգենաւ մ'ելնելով Իւսկիւտար, Գուզկունճուկ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլլի, Հիսար, Գանլըճա, Բաշպաղչէ, Պէյքօզ եւ Թարապիա հանդիպելով Պէօյիւքտէրէ պիտի երթայ։ Երեկոյին ժամը 8 1/2 ին անկից դառնալով վերոյգրեալ տեղերը պիտի հանդիպի, բաց 'ի Գանտիլլի եւ Գուզկունճուկէն, կամուրջը պիտի դառնայ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 26 ՓԵՏՐՎԱՐ	Շաբ. 19	Բշ. 21	Գշ. 22	Դշ. 23	Եշ. 24	Ուր. 25
	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.
Օսմանեան լիրա Մէճ. . .	102.35	102.35	102.35	102.35	102.35	102.35
Քամպիօյ արծաթ . .						
Եսամը ումումի	42.15	42.20	42.14	42. 5	41.35	41.30

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 26 ՓԵՏՐՎԱՐ

ԱՐՄՏԻՔ		
Ցորեն Թայգան կարծր		29—32
» Խամպիլ	»	28—29.20
» Ռում. Պալէէք		26—28
» Կալաց		—
» Վառնա		—
» Իպրայիլ կակուղ		19—23
» Կալաց	»	24—27
Թուրկաղ	»	25—26
» Պալէէք	»	24—26
» Վառնա	»	25—27
Եգիպտացորեն կալաց		14—16
Գարի		11 - 12

ՄԵՏԱՔՍ		
Պրուսա կարճ թէֆէ		520—530
» երկան	»	540—550
» խոզակ չոր		—
Շաքի հօխան փրանք		67—68
» 4 պաճախ	»	—
» Խարապաղ	»	—
» Պարկաս	»	62—63
» Երկրորդ	»	—
» Մահալըճ	»	—
» Պանտըրմա	»	—
» Կէյվէ	»	—

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Բամպակ Պալըքէսէր	հօխայ	—16
» Կէյվէ	»	—18.20
» Ատանա	»	—16.20
» Բուսատան	»	—51.20
Բուրդ Էնկիւրի լուացված	»	—15
» » չլուացված	»	— 8
» Պալըքէսէր չլուաց.	»	— 8.20
Ճէյրի Էնկիւրիւ	»	—15.20
» Թօխատ	»	—14
» Չօրում	»	—14
Մազը սեւ	»	—16
» ճերմակ	»	— 8
Թիֆթիք Էնկիւրիւ	»	42—44
Աֆիոն Պալըքէսէր	»	—195
Քիթրէ Տերեւ բանուած	»	20—24
Սալէպ Տաճկաստանի	»	14—16
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոնի	»	—23
» » Անատօլու	»	—22
Սուսամ Ռումէլիի	»	—
Կտաւատի հունտ Ռումէլիի Քիւէ		—
» » Պանտըրմա	»	—
Ձէթ Այվալըգ	հօխայ	— 8.20
» Կիրիտ	»	— 8
Աճառ (Սապօն) Գանտիա	»	— 6.70
» » Միտիլլի	»	— 5
Բրինձ Եգիպտոս Բէշիտ	»	— 4
» Տիմեաթ	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

			Ղուրուշ
Խահվէ Ռիօ եւ Գափօ 100	հօխան		950—1050
» Մառթին	»	»	—
Շաքար գլուխ 6-10 Լ. կնդ.	»		—
» փոշի (Թօզ)	»	»	—250
» Հոլ. գլուխ	»	»	—290
» փոշի	»	»	—245
Գաղղ. գլուխ	»	»	—290
» փոշի	»	»	—242
Անագ (գալայ)	»	»	—700
Պղպեղ (պիպէռ)		հօխայ	— 6
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա		»	—150
» » Մատրաս		»	—130
Անուշադր (Նշադըր)		»	— 6.20
Թղպատ (Չէլիք)		մնտուկ	—180
Կապար (Գուրշուն)		»	— 3.10
Թիթեղ (Թէնէքէ) զոյգ մնտ.		»	—380
Ձիւք տախտակ Թիւ 7—12		հիւ	— 5.20
Երկաթ Անգ. ձողաձեւ		կնդ.	68— 70
» Բեւեռցու		»	72— 73
» Տախտակ 1—14		»	100—110
» Բոլորակ		»	135—140
» Ռուսիոյ		»	120—130
Քարֆիճա վարիլ 39		հիւ.	— 98
Իւսթիւպէճ ճէն. զոյգ		Մնտ.	—250
» Պէյճ.		»	—230
» Թրիէստ		»	— 80
Սբառմաչէթ Վիեննա		հօխան	— 16.00
» Թրիէստ եւ Գաղղ.		»	— 15.20

Այս լրագիրը շաբաթն երկու անգամ կելլէ Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Կ. Պօլիս Ջինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դուրսերը հոգաբարձուներն են։

ԻԶՄԻՐ. Յարութիւն աղա Տէտէեա.
ԵԳԻՊՏՈՍ. Պօղոս էֆէնտի Կարապետեան.
ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ։ Մանուկի Սուքիաս աղա Գալուստեան։
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էյմասեան.
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Աբրահամ աղա Արամ Խաչերեան։
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յարութիւն աղա Ճամճեան.
ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսաճանեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Ընբերցոսիրաց Ընկերութիւն.
ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Մանուկի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան։

Ուրիշ քաղաքներէն ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

Խմբագիր–Տնօրէն
Կ. Ս. ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ